

Nr 527

Av herr Lundström m. fl., angående av kooperativa föreningar m. fl. bedriven sparkasse- och lånerörelse.

(Lika lydande med motion nr 636 i Andra kammaren)

I det ursprungliga förslaget till 1911 års banklag hade rätten att bedriva lånerörelse avgränsats så, att upplåning från anställda eller föreningsmedlemmar i bankmässig ordning ej längre skulle få ske i obundna former. Vid riksdagsbehandlingen ändrades emellertid lagförslaget så, att banklagens bestämmelser endast skulle omfatta lånerörelse som betjänade allmänheten. 1955 års banklag intar härvidlag äldre lags ståndpunkt.

Vid 1911 års riksdagsbehandling förutsattes emellertid, att närmare villkor för lånerörelse, som sålunda ej föll under banklagens reglering, i stället skulle meddelas i annan ordning. Riksdagen begärde därför en särskild utredning härom. Ett betänkande angående villkoren för ekonomiska föreningars lånerörelse förelåg också redan 1912, men förelades aldrig riksdagen.

En ny utredning angående lånerörelse inom ekonomiska föreningar färdigställdes 1929 (SOU 1929: 15). Här föreslogs bl. a. särskilda regler om offentliggörande av handlingar, som skulle ge förbättrad insyn beträffande föreningens ekonomiska ställning och viss relation mellan inlåningen och föreningens insatskapital och reservfond. I lånerörelsen skulle bildas en kassareserv uppgående till en tiondel av insättningarnas behållning. Icke heller detta förslag vidarebefordrades emellertid till riksdagen för lagstiftning.

Genom den nya lagen om ekonomiska föreningar 1951 skedde ej heller någon särskild reglering av rätten att bedriva lånerörelse inom ekonomiska föreningar. Även utanför föreningsområdet förekommer dessutom olika former för lånerörelse som bedrivs i oreglerade former.

Sin största omfattning har de obundna lånerörelserna emellertid fått inom de ekonomiska föreningarna. De kooperativa organisationernas utomordentliga utbyggnad förutsågs naturligt nog ej när de i huvudsak alltjämt gällande grunderna för rätten att bedriva lånerörelse fixerades år 1911. HSB-organisationens medlemsantal kan ju numera räknas i hundratusental, och Kooperativa förbundets medlemsantal räknar mer än miljonen medlemmar. Det är tydligt att en låneackquisition som riktar sig till så stora medlemsgrupper i allt väsentligt berör allmänheten i minst samma grad som en allmänt bedriven lånerörelse. De motiv som betingar de i banklagstiftningen inbyggda reglerna om särskilda anstalter till förmån för allmänhetens kapitalskyddsintressen, tillsyn och kontroll m. m. torde sålunda i allt väsentligt äga giltighet även för en i föreningsform bedriven lånerörelse som

så att säga har folkrörelsens format vad medlemsantalet beträffar. Att lånerörelse av sådan storleksordning bedrivs i helt oreglerade former framstår sålunda som helt oegentligt med tanke på den skyddslagstiftning man allmänt varit ense om att föreskriva för t. ex. bank- och sparbanksrörelse.

Det är möjligt att man vid en bedömning av denna fråga kan ha anledning att ur sakliga synpunkter skilja mellan bostadskooperationens inlåning och andra former av lånerörelse. Bostadskooperationens lånerörelse fungerar ju i stort sett som ett förmedlingsorgan för bostadsinvesteringar som medlemmarna önskar genomföra. Det är här fråga om riskbärande kapitalinsatser som skall effektueras, och kapitalskyddssynpunkter är inte avgörande för allmänhetens engagemang. Beroende på detta förhållande bör å andra sidan denna lånerörelse inte förekomma i former som kan förväxlas med t. ex. sparbanksrörelse och sparkasseräkningar. Låneackvisition i sådana former ger ju nämligen intryck av att det trots allt gäller ur risksynpunkt skyddade placeringar, när det i verkligheten är fråga om förlagsmedel, investeringskonton o. d. Bostadskooperationens lånerörelse borde sålunda klart avgränsas från andra former av lånerörelse.

Vidare torde man kunna ifrågasätta, om mera påtagliga inskränkningar i långivarnas förfogandemöjligheter över sina sparmedel skall få beslutas av föreningsorganen. Enligt lagen om ekonomiska föreningar skall ju medlemmarnas insatsskyldighet och förpliktelser att bidra med tillskott regleras i stadgarna. Att styrelseorgan dessutom — såsom reglementet för HSB:s »sparkasserörelse» medger — skall kunna besluta om att för viss tid helt spärra utbetalningar av inlåningsmedel förefaller därför gå utöver redan i föreningslagstiftningen förutsedda befogenheter. Bestämmelser av detta slag medför ju dessutom ett långt ofördelaktigare läge för småspararnas placeringar än vad som kan sägas vara betingat av normala behov. För utomordentliga förhållanden och nödsituationer kan ju kanske sådana befogenheter vara av nöden, men det bör i så fall vara samhällets sak att i dylika fall avgränsa låneinrättningarnas skyldigheter mot vissa insättare genom allmänt gällande moratorielagstiftning.

Den inom Kooperativa förbundet bedrivna sparkasserörelsen däremot skiljer sig till sina funktioner föga från annan allmän lånerörelse. Från allmänheten inlånade medel används utan varje specialdestination från långivarnas sida som arbetande kapital inom den kooperativa rörelsen. Den begränsningen förekommer naturligen att medlen placeras inom den egna rörelsen. Som bekant företräder emellertid Kooperationen en mångfald verksamhetsgrenar, och de krediter som på detta sätt uppbringas kan därför sägas tillföras industri-, handels- och näringsverksamhet i största allmänhet på i huvudsak samma sätt som annan affärsmässigt bedriven kreditverksamhet.

Den kooperativa rörelsen har liksom andra kreditinstitut medverkat i kampanjer för ökat allmänt sparande. Genom att i anslutning till vissa butiker inrätta särskilda sparkontor har man också på senare tid infört sådana former för inlåning och sparmedelsackvisition, som i praktiken föga skiljer sig från annan allmän låneverksamhet, t. ex. sparbanksrörelsen.

Det förefaller sålunda knappast finnas några bärande motiv för att undantaga en låneverksamhet av den omfattning och karaktär som förekommer inom Kooperativa förbundet från den tillsyn och kontroll eller de kapitalskyddsbestämmelser som gäller för annan allmänt bedriven låneverksamhet.

En översyn av den låneverksamhet som bedrivs i föreningsform och villkoren för dess bedrivande synes sålunda påkallad ur allmän synpunkt. En dylik översyn bör också omfatta andra former av lånerörelse, som förekommer i obundna former.

Utredningsarbetet bör inriktas på att enligt generellt angivna grunder avgränsa vilka former av f. n. oreglerad lånerörelse som med hänsyn till sin omfattning och karaktär lämpligen bör underkastas tillsyn och kontroll. Där lånerörelsen fyller i huvudsak samma syften som annan allmän bankrörelse bör det vidare klargöras vilka anspråk på kapitalskydd genom kassareservbestämmelser etc. som förefaller skäliga. Med ledning härav bör slutligen preciseras under vilka förutsättningar inlåningsverksamhet skall få försiggå i former som inför en större allmänhet traditionellt förknippas med föreställningen om bankmässigt kapitalskydd för placeringen.

Under hänvisning till det anförda yrkas sålunda,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om översyn av den sparkasse- och låneverksamhet, som under obundna former bedrivs bl. a. i föreningsform, i syfte att klargöra vilka tillsyns- och kapitalskyddsbestämmelser som skäligen bör krävas för dylika lånerörelser av större omfattning, samt att med ledning härav precisera villkoren för att inlåningsrörelse må bedrivas i former, som traditionellt förknippas med bankmässigt kapitalskydd för insatta medel.

Stockholm den 26 januari 1963

Birger Lundström

Margareta Nordström

Per-Olof Hanson

Nr 528

Av herr Sundin och herr Gustafsson, Nils-Eric, angående den samhälleliga lokaliseringpolitiken.

(Lika lydande med motion nr 637 i Andra kammaren)

Stockholm den 26 januari 1963

Sven E. Sundin

Nils-Eric Gustafsson